

Національна академія наук України
Інститут історії України
Міністерство освіти і науки України
Академія митної служби України

Сьома міжнародна наукова конференція

ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА

24–25 жовтня 2013 р.
Дніпропетровськ

Тези доповідей

Київ 2013

ОРГКОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Головуючі:

Ченцов В. В., д. і. н., проф., в. о. ректора Академії митної служби України;

Смолій В. А., д. і. н., академік НАН України, директор Інституту історії України Національної Академії Наук України;

Заступники головуєчого:

Дячок О. О., к. і. н., доц., доцент кафедри теорії та історії держави і права Академії митної служби України;

Колесников К. М., к. і. н., доц., завідувач кафедри теорії та історії держави і права Академії митної служби України;

Шевченко В. В., к. і. н., ст. наук. співр. відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України;

Члени оргкомітету:

Морозов О. В., д. і. н., доц., професор кафедри теорії та історії держави і права Академії митної служби України;

Архирейський Д. В., к. і. н., доц., доцент кафедри російської історії Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара;

Блануца А. В., к. і. н., ст. наук. співр. відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України НАН України.

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту історії України НАН України
(протокол № 7 від 13.09.2013 р.)*

*Рекомендовано до друку вченою радою Академії митної служби України
(протокол № 3 від 30.09.2013 р.)*

РЕДКОЛЕГІЯ ЗБІРНИКА

Смолій В. А. (відповідальний редактор),

Дячок О. О. (наукова редакція, упорядкування, оригінал-макет), Шевченко В. В.

ISBN 978-966-02-6174-7

© Інститут історії України НАН України, 2013

© Академія митної служби України, 2013

ЗМІСТ

Алексаха А. Г. Демографічний фактор у розвитку промисловості і торгівлі	5
Колесников К. М. Торговий флот античних держав Північного Понту: загальний огляд	6
Грибанов Д. В. Особенности организации агораномии на Боспоре (по материалам магистратских клейм из Гермонассы и Китея)	8
Домановський А. М. Соціальна етика торгівлі у Візантії: до постановки питання	10
Виноградов Г. М. Хозарсько-норманська торговельна мережа Східної Європи як провідний чинник давньоруського державотворення	12
Євдокименко В. В. Транзитна торгівля в Стародавній Русі	14
Господаренко О. В. Італійські колонії чорноморського регіону в XIII–XV ст.: між Візантією і Трапезундом	15
Гурбик А. О. Реформування системи оподаткування українських волостей Великого князівства Литовського	17
Черненко Е. Д. “Межи дву мои денги пропадают” – Менгли Гирей и русско-молдавские отношения в начале XVI в.	20
Блануца А. В. Книга записів № 49 Литовської метрики як джерело до вивчення впровадження соціально-економічних реформ у Великому князівстві Литовському (60-ті роки XVI ст.): регулювання надань на корчми	22
Жеребцова Л. Ю. Книга записів 49 Литовської метрики як джерело до історії митної справи на землях Великого князівства Литовського	23
Довнар А. Б. Торговая деятельность пинских купцов по таможенным книгам 1605 и 1718 гг.	25
Гуржій О. І. Структуризація та юридичне оформлення купецтва в Україні другої половини XVII–XVIII ст.	26
Балковая В. Г. Становление механизмов таможенно-тарифного регулирования в Российском государстве XVII–XVIII вв.	28
Лобыч Т. Ю. Развитие процедур таможенного оформления судов и товаров, перемещаемых морским путём, в Российской империи (первая половина XVIII в.)	30
Слісаренко О. М. Мито на сіль як інструмент лобіювання інтересів у російсько-запорозько-кримських відносинах (середина XVIII ст.)	31
Корнацький І. А. Чумацький промисел у Бахмутському повіті XVIII–XIX ст.	33
Головко Ю. І. Чорноморська торгівля та Крим в проектах Варфоломія Галлери (1790-ті рр.)	34
Журавлєв А. А. Деятельность предпринимателей в стремление получить звание поставщика императорского двора	36
Rutkowski M. Pobór myta drogowego w Królestwie Polskim wczesnej epoki paskiewiczowskiej	37
Томулец В. Н. Упразднение таможенно-карантинной линии на Днестре и его влияние на развитие бессарабской торговли	40
Морозов О. В. Импорт боевых кораблей для военно-морских флотов во второй половине XIX в.	41
Gellert L. The history of customs and its legal background	43
Молчанов В. Б. Вплив французького капіталу на добробут населення підросійської України у другій половині XIX – на початку XX ст.	48
Водотика Т. С. Сфера торгівлі за даними міських переписів та Першого загального перепису населення 1897 р.	49
Михайлов А. А., Райконен Е. Е. Размежевание функций и полномочий таможенного ведомства и пограничной стражи в Российской империи на рубеже XIX–XX вв.	51
Васковський Р. Ю. Початки економічних перетворень Другої УНР	53
Архирейський Д. В. Махновські скарги	54
Дейнеко С. М. До питання про розграбування Таганрозької митниці (грудень 1919 – січень 1920 рр.)	57
Олійник М. П. Практика стягнення продподатку на Поділлі в 1921–1923 рр.	59

Новотоцьких А. В. Українсько-турецька торгівля у 1920-х рр.	61
Кондратьюк Г. Н. Кооперация в Крымской АССР как компонент национальной политики (20 – начало 30-х годов XX в.)	62
Фрадинський О. А. Контрабанда в СРСР під час II світової війни	64
Шевчук О. М. Становлення та розвиток законодавства щодо контролю за обігом наркотичних засобів (1917–1960-і рр.)	65
Примак А. Ф. До історії впровадження системи відеоспостереження в сфері митної безпеки	67
Ченцов В. В., Брус Т. М. Становлення інституційної спроможності митної служби Австралії	69
Кудінов Ю. М. Козакознавчі студії Любомира Винара: історіографічний аналіз	70
Кудінова А. Г. Українська ярмаркова торгівля у студіях І. О. Гуржія	72
Люшгун О. Б. Джерела просопографічних досліджень російського купецтва	73
Беляева Н. А. Документы Российского государственного исторического архива Дальнего Востока по истории таможенной службы	75
Худьк А. Неотделима ли таможня от коррупции?	77
Смірнова О. М. Історичний аспект та проблеми сучасного обліку прибутку підприємств	80
Стадник М. В. Сутність податкового обліку з податку на прибуток та історія його виникнення в Україні	82
Макаренков О. Л., Лестошко К. А. Правова природа правоохоронної функції органів доходів і зборів на сучасному етапі розвитку України	83
Кіберник О. В. Роль економічної і товарознавчої експертизи при вирішенні податкових спорів	85
Пашковский П. И. Украина и Евразийский экономический союз: прогнозы и перспективы взаимодействия	86
Навроцька Н. А., Ісак О. О. Тенденції розвитку офшорного бізнесу в сучасній економіці	88
Дячок О. О. Про вдосконалення методичного забезпечення навчальної дисципліни “Історія митної діяльності”	90

отдельных полисах Боспора, очевидно, были связаны именно с местной спецификой организации данной магистратуры. С другой стороны, в рамках раннеспартокидовского государства могла иметь место и некоторая унификация административного регулирования торговых отношений, а также стандартов мер и весов, на что косвенно указывает рассмотренный нами пример использования мерных сосудов общего происхождения в двух разных боспорских городах.

СОЦІАЛЬНА ЕТИКА ТОРГІВЛІ У ВІЗАНТІЇ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Домановський Андрій Миколайович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

...І знайшов Він, що продавали у храмі...

...Він вигнав із храму всіх... І сказав...:

“...не ровіть із дому Отця Мого дому торгового!”

Євангеліє від св. Івана, 2:13–16 (переклад І. Огієнка).

Наведена цитата з Нового Заповіту не випадкова – вона має, з одного боку, заактуалізувати у пам’яті порівняння певної зідеалізованої Візантії з монастирем чи храмом, доволі часті у різного ґатунку богословській чи культурологічній літературі. З другого боку, саме вона якнайкраще символічно втілює головну дослідницьку проблему наведеної у назві теми. Спробуємо виокремити окремі напрями, принципи, підходи тощо майбутнього дослідження питання:

1. *Ставлення до торгівлі у візантійському суспільстві на різних етапах його розвитку.* Умовно можна виділити пізньовізантійську добу (IV–VI ст.), час становлення Візантійської цивілізації разом із (чи окремо – все залежатиме від можливостей отримання інформації з джерел і вибору “дослідницької оптики”) вкрай цікавою та важливою у багатьох аспектах, зокрема, й у ставленні до торгівлі добою іконоборства (VII – перша половина IX ст.), розквіт Візантійської імперії за середньовізантійської доби (IX–XII ст., хоча, знову таки, якщо дозволятимуть джерела, цілком можливим і навіть необхідним видається виділення у цьому довгому періоді кількох етапів), нарешті – пізньовізантійська доба (XIII – середина XV ст.) і навіть ставлення до торгівлі у пост-візантійському суспільстві (суспільствах) кола впливу Візантійської цивілізації. Звичайно, останній етап “Візантії після Візантії” вже точно має бути виділений у якості цілком окремого і самостійного об’єкту та предмету дослідження і за багатьма параметрами (і хронологічний з них, можливо, не найголовніший) виходить за межі заявленої теми.

2. *Ставлення до торгівлі у різних прошарках і групах візантійського суспільства.* Джерела дають можливість доволі чітко прослідкувати вагомі

відмінності між позицією у торгівлі і щодо торгівлі в різної за походженням знаті, духовенства, ремісників, професійних торговців (купців-оптовиків і дрібних торговців у роздріб), селян тощо. При цьому попередні спостереження дозволяють припускати, що відмінності (так само як і подібності, звичайно) можна виявити і прослідкувати як щодо кожної з цих груп, так і всередині кожної з них. Скажімо, щодо знаті чимало могло залежати як від характеру її походження (за всієї умовності термінів можна спробувати виділити, наприклад, родову, столичну службову цивільну, військову провінційну (з усіма можливими “перетіканнями” їх одна в одну) тощо, так і від конкретної соціальної позиції, рівня добробуту. Щодо ремісників чимало могло залежати від характеру їхнього ремесла, ступеня його пов’язаності як із закупівлею сировини, так і зі збутом готового товару. Так само доволі очевидними є можливі варіанти поділу в ставленні до торгівлі й у середовищі різного за станом, статусом чи рівнем заможності духовенства чи селянства.

3. *Відмінності у ставленні до торгівлі залежно від територіального розташування і характеру економіки окремих регіонів імперії.* Важливими у цьому плані є можливі відмінності, спричинені природньо-географічними (наприклад, клімат, рельєф, можливі шляхи комунікації, скажімо, розташування на морському узбережжі чи у горах явно мало накладати відбиток не лише на стан і значення торгівлі в економіці регіону, але і формувати ставлення до неї), політико-географічними (наприклад, прикордоння чи розташування у “глибинних” територіях імперії) чи соціально-географічними (наприклад, відмінності між містом, селом, приміською зоною тощо) факторами. Цей перелік можна продовжувати, однак головний принцип, думаю, цілком зрозумілий.

4. Нарешті, важливим аспектом дослідження має стати з’ясування *співвідношення між ідеальним ставленням до торгівлі у світогляді візантійців на різних етапах розвитку візантійського суспільства* (так ми повертаємося до наведеної на початку цитати з Євангелія від св. Івана) і *реальним її сприйняттям*. Іншими словами, спробуємо показати, як би воно мало бути у світі, якби світ був ідеальним, і як воно було (є) насправді, оскільки інакше, як видавалося візантійцям (чи видається нам), неможливо.